

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бойцун Н.С. Міжнародні фінанси: навчальний посібник / Н.С. Бойцун, Н.В. Стукало. – [2-ге видання.] – К.: ВД «Професіонал», 2005. / Портер Майкл Е. Международная конкуренция: конкурентные преимущества стран: пер. с англ. / Портер Майкл Е.; под ред. В.Д. Щетинина. – Алєйнікова Н.М. Функціонування фондового ринку України в умовах економічної нестабільності фінансового середовища / Алєйнікова Н.М. // Вісник ОНУ імені І.І. Мечнікова. – Т. 21. – Вип. 4(46). – 2016. – С. 144–149.

2. Житар М.О. Стан та перспективи розвитку фондового ринку в умовах фінансової нестабільності економіки України / М.О. Житар // Економіка і організація управління. – № 1(21). – 2016. – С. 93–101.

3. Чуйко В. Фондовий ринок України: як оживити «мерця» 13.01.17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/367172/fondovuj-rynok-ukrayiny-yak-ozhyvyty-mertsya>

4. Офіційний сайт «Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку» [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>

5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/zd/pik/pik_u/pik_rik_2014.html

6. Кутузова М.М. Фондовий ринок України в умовах нестабільності світового фінансового середовища / М.М. Кутузова // Молодий вчений. – № 3(30). – березень. – 2016. – С. 115–118.

7. Doing Business-2017: позиції України в рейтингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economics/2108284-doing-business2017-pozicii-ukraini-v-rejtingu.html>

8. Сучасні тенденції реформування світової фінансової системи: монографія / за заг. ред. к.е.н., с.н.с. О.О. Сльозко, к.е.н., с.н.с. Т.О. Панфілової, к.е.н. С.В. Терещенко. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2014. – С. 109–148.

**ПРИНЦИП ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СОТ
ЯК ЗАПОРУКА ПЕРЕДБАЧУВАНИХ МІЖНАРОДНИХ
ТОРГОВИХ ВІДНОСИН**

**THE WTO TRANSPARENCY PRINCIPLE
AS A PREREQUISITE FOR PREDICTABLE TRADE RELATIONS**

У статті розглянуто роль та особливості транспарентності у міжнародній торгівлі. Розглянуто сучасні наукові підходи щодо тлумачення поняття транспарентності. Проаналізовано один з головних принципів Світової організації торгівлі – принцип транспарентності та його особливості. Обґрунтовано думку про те, що забезпечення транспарентності у торговельних процедурах сприяє розвитку передбачуваних, ефективних та взаємовигідних відносин між торговельними партнерами.

Ключові слова: транспарентність, відкритість, угода, СОТ.

В статье рассмотрены роль и особенности транспарентности в международной торговле. Рассмотрены современные научные подходы к толкованию понятия транспарентности. Проанализировано один из главных принципов Всемирной торговой организации – принцип транспарентности и его

особенности. Обосновано мнение о том, что обеспечение транспарентности в торговых процедурах способствует развитию предполагаемых эффективных и взаимовыгодных отношений между торговыми партнерами.

Ключевые слова: транспарентность, открытость, соглашение, ВТО.

The article examines the role and peculiarities of transparency in international trade. Modern scientific approaches to the interpretation of the concept of transparency are considered. One of the main principles of the World Trade Organization – the principle of transparency and its features is analyzed. It is proved that ensuring transparency in trade procedures contributes to the development of anticipated effective and mutually beneficial relations between trading partners.

Keywords: transparency, openness, agreement, the WTO.

УДК: 336:65.012

Яковченко В.С.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
Київський національний торговельно-економічний університет

Постановка проблеми. Забезпечення розвитку міжнародної торгівлі є важливою умовою становлення конкурентоспроможної економіки країни. Для того, щоб ефективність міжнародних торгових відносин відповідала сучасним вимогам світового економічного розвитку вони мають бути чіткими та зрозумілими для всіх учасників міжна-

родних торговельних процедур. Одним із сучасних принципів щодо міжнародної торгівлі є принцип транспарентності, який характеризується, як взаємна прозорість у торговельних зв'язках. Важливий вплив на розвиток світової торгівлі має відкритість заходів учасників торговельних процедур, що надає можливість торговельним партнерам

отримання необхідної інформації щодо питань, які можуть прямо чи опосередковано впливати на їхню торговельну політику. Багатостороння торговельна системи в межах ГАТТ/СОТ містить у собі норми та правила, які дають можливість створити прозоре та передбачуване середовище для проведення міжнародної торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Транспарентність у міжнародній торгівлі дедалі набуває все більшого значення. Дана тема стає актуальною для дослідження вітчизняними науковцями. У своїх дослідженнях щодо транспарентності приділяли увагу такі українські науковці, як: О. Крет [1], Е. Афонін, О. Суший [2], Є. Тихомирова [3], І. Ібрагімова [4]. Проте, здебільшого дослідження вчених стосуються практичних аспектів забезпечення транспарентності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у той час, як транспарентність у міжнародній торгівлі у вітчизняному науковому середовищі майже не висвітлюється. У зв'язку із вищенаведеним виникає необхідність проаналізувати сутність транспарентності у регулюванні міжнародної торгівлі. Представлені дослідження ґрунтуються на аналізі світової багатосторонньої системи в межах ГАТТ/СОТ.

Постановка завдання. Мета роботи є здійснення аналізу принципу транспарентності Світової організації торгівлі. Проаналізувати існуючі визначення щодо поняття транспарентності та надати рекомендації щодо застосування даного інструменту для розвитку взаємовигідних міжнародних торговельних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Поняття «транспарентність» є відносно новим для вітчизняної науки. Прийнято уважати, що вперше політика транспарентності була започаткована у Швеції, де у 1766 р. було прийнято «Закон про свободу видання» і лише у ХХ столітті інші країни почали розвивати цей напрям.

Досліджуючи термін транспарентність, звернемося до Онлайн словника англійської мови Вебстера [5], що трактує транспарентність, як властивість бути очевидним або легким для розуміння. На українську мову цей термін дослівно, як прозорість. Проте, такі українські дослідники, як: О. Крет [1], Е. Афонін, О. Суший [2], Є. Тихомирова [3] уважають, що поняття транспарентність поєднує в собі такі категорії, як прозорість, відкритість, гласність. Е. Афонін та О. Суший стверджують, що «у сучасній вітчизняній літературі поняття «транспарентність» змістовно поєднало у собі як «прозорість, так і «відкритість», до того ж часто ці терміни вживаються поряд з поняттями «гласність» і «публічність» [2]. Українська дослідниця Є. Тихомирова, аналізуючи поняття транспарентності, говорить, що транспарентність і відкритість можна розглядати, як: фактор демократичного роз-

витку, форму реалізації права громадян на повну й об'єктивну інформацію [3]. Українська дослідниця І. Ібрагімова вважає прозорість основою для забезпечення діалогу влади з громадськістю на всіх етапах прийняття рішень і постійний доступ до інформації про діяльність органів державної влади, згідно з чинним законодавством [4].

Останнім часом приділяється значна увага питанню транспарентності. Транспарентність набуває все більшого значення у глобалізованому світі. Крім того, розвиток міжнародного співробітництва неможливий без чесної гри торговельних партнерів, їх взаємної довіри та взаєморозуміння, що може створити політика прозорості та відкритості відносин. Зокрема, фахівцями активно обговорюються можливості збільшення ступеня транспарентності процесів проведення міжнародних переговорів з економічних питань. Предметом дискусій є питання транспарентності в міжнародних економічних організаціях [6]. Принцип транспарентності є одним із головних Світової організації торгівлі (СОТ). Майже всі Угоди СОТ містять вимоги щодо транспарентності. Будь-яка країна, яка вступає до СОТ, має забезпечити транспарентність при прийнятті законодавства, пов'язаного з режимом зовнішньої торгівлі, а також транспарентність і своїх адміністративних і пов'язаних з торгівлею процедурах. Ряд питань, пов'язаних із транспарентністю, було запропоновано винести на обговорення, зокрема, в рамках Х Міністерської конференції, що проходила в грудні 2015 року в Найробі, Кенія.

Досліджуючи принцип транспарентності Світової організації торгівлі, слід звернути увагу на *Генеральну угоду з тарифів і торгівлі*, де у Статті 10 відводиться місце прозорості, а саме, пункт: «Публікація та застосування правил торгівлі». У *Генеральній угоді про торгівлю послугами* пункт про прозорість міститься у Статті 3, що так і називається «Прозорість». Стаття 63, що має назву «Відкритість», зачіпає аспект прозорості у частині 5 «Запобігання та врегулювання суперечок», що міститься в *Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності*. Отже, як ми бачимо, будь-який учасник системи з метою ефективної співпраці має обов'язок перед іншими виконувати правила прозорості. З метою реалізації цих правил країни-члени повинні відкрити спеціальні пункти запитів, куди інші учасники СОТ змогли б звернутися у будь-який момент із запитом стосовно внутрішньої торговельної політики країн-членів у рамках угод СОТ [11, 12, 13].

Транспарентність – забезпечення прозорості системи регулювання зовнішньої торгівлі. У широкому сенсі це означає доступність інформації про заходи з регулювання, ясність і однозначність як самих норм, так і правил щодо їх застосування [9. с. 41]. До основних елементів транспарентності відносяться: 1. Доступність

інформації, яка стосується заходів державного регулювання. Принцип транспарентності передбачає обов'язковість публікації основних норм законодавства щодо регулювання зовнішньоторговельних відносин та правил їх застосування.

2. Уведення будь-яких заходів регулювання тільки після опублікування. Принцип транспарентності виходить з неприпустимості застосування будь-яких заходів регулювання, які є більш обтяжливими порівняно із заходами, які діяли раніше, якщо інформація про нові заходи не була завчасно офіційно опублікована.

3. Однакове застосування заходів регулювання. Всі заходи регулювання повинні застосуватися однаково. В іншому випадку зацікавлені сторони не будуть у змозі передбачити, з якими обмеженнями вони будуть мати справу при здійсненні кожної конкретної угоди.

4. Можливість оскарження дій влади. Принцип транспарентності передбачає створення спеціальних незалежних органів для оскарження адміністративних дій влади, пов'язаних із застосуванням заходів регулювання. [9, с. 41–42].

У рамках СОТ створена система забезпечення транспарентності, що включає наступні елементи: процедуру нотифікацій; механізм консультацій; надання інформації зацікавленим сторонам. Нотифікація – це офіційне повідомлення про систему регулювання зацікавлених сторін у рамках багатосторонніх угод, що здійснюється зазвичай шляхом офіційного представлення даних в органи міжнародної організації (у даному випадку – СОТ) [9, с. 42].

Отже, процедура нотифікації дозволяє заздалегідь визначити заходи регулювання, що здатні заподіяти шкоду іншій стороні або призвести до виникнення торгових конфліктів, а також отримати інформацію про заходи, які в силу своєї природи не є транспарентними, тобто застосовуються в неявному вигляді, наприклад, деякі види субсидій.

Механізм консультацій частково також можна віднести до елементів багатосторонніх угод, які забезпечують прозорість, в цьому випадку консультації є додатковим джерелом інформації для учасників торговельної суперечки та інших зацікавлених сторін.

Надання інформації зацікавленим сторонам передбачено в багатьох багатосторонніх угодах. Принцип транспарентності є практично універсальним. У разі відступу від принципів транспарентності національні та іноземні підприємства можуть виявитися в однаково несприятливих умовах.

Типові порушення принципу транспарентності досить різноманітні. Найбільш суттєві порушення, «які можуть принести шкоду як іноземним компаніям, так і місцевим підприємствам, виявляються, по-перше, у невисокій якості законодавства в галузі регулювання зовнішньої торгівлі і, по-друге, у нечіткої організації структури держав-

них органів, відповідальних за здійснення заходів регулювання» [9, с. 43].

Таким чином, у рамках СОТ транспарентність є широкою категорією, під якою можна розуміти можливість доступу країн-членів СОТ, до інформації щодо законодавчих актів, що стосуються торгівлі. Це може бути публікація інформації про існування та процесу вирішення міжнародних економічних суперечок, публікація інформації про винесених рішеннях. Крім того, це означає не просто можливість отримати доступ до інформації, а й можливість висловити свою точку зору з даного питання.

Згідно Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів у Статті 7 визначено, що країни-члени СОТ повинні забезпечувати транспарентність у сфері санітарних чи фітосанітарних заходів. З цією метою вони мають відповідно до прийнятих за цією Угодою норм: повідомляти про зміну у своїх санітарних та фітосанітарних заходах; надавати інформацію про свої санітарні чи фітосанітарні заходи.

Угода про застосування санітарних та фітосанітарних заходів, Додаток В, параграф 1 говорить, що країни-члени повинні забезпечити оперативність публікації санітарних та фітосанітарних нормативних актів, тобто публікації законів, постанов розпоряджень, що застосовуються ними. Така публікація має бути здійснена у такий спосіб, щоб з нею мали змогу ознайомитися зацікавлені країни-члени СОТ. У параграфі 2, Додатку В цієї ж Угоди зазначено, що країни мають забезпечити розумний інтервал між публікацією нормативного акту щодо санітарних чи фітосанітарних заходів та набрання ним чинності з тим, щоб надати можливість виробникам експортуючих країн-членів СОТ, зокрема, країн-членів СОТ, що розвиваються адаптувати свої товари, способи виробництва до вимог імпортуємого члена СОТ. Параграф 3, Додатку В Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів передбачає створення одного центру обробки запитів у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. Такий центр має надавати відповіді на всі обґрунтовані запити з боку зацікавлених країн-членів СОТ [10, с. 320].

Угода про передвідвантажувальну інспекцію, зокрема Стаття 5 також несе в собі елементи принципу транспарентності, так як передбачає, що кожна країна-член СОТ має подати до Секретаріату копії запитів та нормативних актів, якими вона надає чинності даній Угоді, та копії законів та нормативних актів, що стосуються передвідвантажувальної інспекції. Жодні зміни та доповнення в цих законах та нормативних актах не можуть набрати чинності до їх офіційної публікації. Після такої публікації кожен член СОТ має негайно подати їх до Секретаріату, який у свою чергу повідомляє всіх членів СОТ про наявність такої інформації [10, с. 204].

Крім зобов'язання щодо публікування всіх запроваджуваних заходів, країни повинні оперативно, принаймні раз на рік, інформувати Раду з торгівлі послугами "про прийняття нових або внесення будь-яких змін до існуючих законів, нормативних актів або адміністративних розпоряджень", які суттєво впливають на ринок послуг у секторах і підсекторах, за яких були прийняті конкретні зобов'язання [11].

Для реалізації принципу прозорості уряди зобов'язуються "оперативно давати відповіді на всі запити будь-якого іншого члена щодо конфіденційної інформації, яка стосується будь-яких заходів загального застосування або міжнародних угод" і створити "один або більше інформаційних пунктів" [10, 305]. Ці пункти призначені для урядового, а не для приватного сектора. Фірми приватного сектору можуть інформувати офіційних осіб своєї країни про заходи іншої держави, що суперечать її зобов'язанням. У цьому випадку країна може вирішити таке питання через механізм врегулювання суперечок СОТ. Також країна може інформувати Раду з торгівлі послугами про будь-які заходи іншої країни, які на її думку негативного впливають на виконання ГАТС. Така процедура відома як зустрічне інформування [11].

Таким чином, забезпечення прозорості в оприлюдненні інформації, що стосується змін в економічній політиці, є однією з вимог СОТ. Норми СОТ дозволяють заінтересованим сторонам коментувати проекти актів законодавства, запитувати та отримувати інформацію щодо будь-яких заходів загального застосування, які є запропонованими або чинними, та про те, як вони застосовуватимуться.

Висновки з проведеного дослідження. Аналізуючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що транспарентність сприяє створенню максимально зрозумілого процесу зовнішньоторговельної діяльності, формує належний рівень обізнаності та передбачає можливість доступу до інформації. Для того, щоб забезпечити відповідний рівень транспарентності міжнародної торгівлі виникла необхідність створення ефективного механізму транспарентної та передбачуваної політики, за допомогою якої можна було б координувати зовнішньоторговельну діяльність. Таким чином, на нашу думку, транспарентність є важливим елементом відкритості заходів учасників торговельних процедур, надає можливість суспільству отримання інформації про роботу даного механізму, а також сприяє економічному зростанню, підвищенню конкурентоспроможності і фінансової стабільності як на внутрішньому, так і міжнародному рівнях.

Ясність відносно механізмів торговельних процедур, відкритість до взаємодії зі своїми торговельними партнерами, постійне вдосконалення міжнародних економічних відносин, створення

взаємовигідних, передбачуваних торговельних відносин на основі відкритості та довіри. Транспарентність є інструментом дотримання договірної дисципліни. На нашу думку, прийняття спеціального закону на національному рівні щодо забезпечення транспарентності зовнішньоторговельних процедур дозволить зробити міжнародні торговельні процедури прозорішими, зрозумілішими та доступнішими, а отже, підвищить ступінь довіри бізнес середовища та влади.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Крет О.В. Атрибутивні характеристики транспарентності як категорії політичної науки / О.В. Крет // Науковий вісник. – Одеський державний економічний університет. – 2008. – № 20(76). – С. 93–102. (Науки: економіка, політологія, історія).
2. Транспарентність влади в контексті європейської інтеграції України [Електронний ресурс]: консп. лекц. до короткотерм. семін. в системі підвищення кваліфікації кадрів / уклад.: Е.А. Афонін, О.В. Суший. – К.: НАДУ, 2010. – 48 с. – Режим доступу: <http://lib.rada.gov.ua/static/about/text/transparentnist.pdf>.
3. Тихомирова Є.Б. Транспарентність і відкритість діяльності влади та шляхи їх забезпечення / Є.Б. Тихомирова // Наукові записки. НАУКМА. Політологія [Текст]. Т. 20. – К.: Видавничий дім "KM Academia", 2002. – С. 39–43.
4. Ібрагімова І.М. Прозорість влади. Основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю (презентац. схеми) [Текст] / І. Ібрагімова. – К.: ПРООН, 2002. – 30 с.
5. Merriam-Webster learner's Dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.learnersdictionary.com/search/transparency>.
6. Marceau G., Hurley M. Transparency and Public Participation in the WTO: A Report Card on WTO Transparency Mechanisms // Trade, Law and Development. Vol. 4. 2012. No. 1. P. 19–44.
7. Trade for All: European Commission presents new trade and investment strategy. URL: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1381>
8. Романенко Євген. Основи торгової політики і правила ВТО. – М.: Междунар. отношения, 2005.
9. Осика С.Г. Світова організація торгівлі / С.Г. Осика, В.Т. Пятницький. – 3-тє вид., переробл. і допов. – К.: К.І.С., 2005. – 514 с.
10. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ: Монографія / За ред. канд. екон. наук, доц. Т.М. Циганкової. – К.: КНЕУ, 2003. Источник: http://sexpartner.kiev.ua/lib/1064_39_1_0_index.shtml © shram.kiev.ua
11. Understanding the WTO: Agreements. Trade policy reviews: ensuring transparency [Electronic resource] / WTO Secretariat. – Mode of access: https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/agrm11_e.htm
12. Understanding the WTO Information and Media Relations Division: Geneva 1995–2004 [Electronic resource] / WTO Secretariat. – Mode of access: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/whatis_e.htm.